

Franč Serafin Metelko

(1789–1860)

Slovenski duhovnik, slovničar in prevajalec šolskih in verskih knjig ter tudi prvi profesor slovenščine se je rodil 14. julija 1789 v mlinu graščine Vrh pri Škocjanu, umrl pa je 27. decembra 1860 v Ljubljani.

Šolal se je pri frančiškanih v Novem mestu, filozofijo in bogoslovje je končal v Ljubljani in bil 1814 posvečen v duhovnika. Od leta 1815 pa do smrti je bil stolni katehet v Ljubljani; 1817 je bil imenovan za profesorja na novoustanovljeni stolici za slovenski jezik na ljubljanskem liceju, po šolski reformi 1848 pa je bil do 1857 profesor slovenščine na gimnaziji. Tako je bil prvi profesor slovenskega jezika, ki je vzgojil vrsto pomembnih Slovencev, med njimi tudi Franceta Prešerna. Poleg slovenščine in italijanščine je znal še nemščino, latinščino, grščino, hebrejščino, francoščino in razumel »vseh deset narečij slovanskih«.

Metelko je bil tihe in mirne narave. Vsako leto na pustni ponedeljek je imel v ljubljanski stolnici svoj govor. Ti govori so bili zelo izvirno sestavljeni, »vsak obdeluje drugo snov, tako da se ni nikdar ponavljal«. Za zgodovino slovenskega cerkvenega govorništva so zelo pomembni.

Fran Metelko po zamisli Katje Martinčič

ms. 572.
DRŽ. BIBLIOTEKA
v Ljubljani. št. 13.

Prečastiti Gospod Emperor!

Ne Turek – ampak naš častit rojak gosp. Ignaci Knobleher, generalvikar srednje Afrike, Vam bo to pisemce v roke podal. Morebiti po tem prijatla in Vaši blagovoljnosti dosežem, kar sicer po nobeni ceni nisem mogel dobiti, namreč Vaše »Lautlehre«. Skažite mi, Vas prosim, to prijaznost in dajte te bukve pričujočimu, ki Vam bo ceno ročno poravnal, in mene z njimi zveselil. Zakaj jih bukvarji ne morejo dobiti, ne vem, pa upam, da se bo sčasoma zjasnilo. Ne zaderžujte luči tistimu, ki po njej hrepeni, in je po toliki iz Vaših slavnih del prejeti svetlobi do Vas poln hvaležnosti in poštovanja

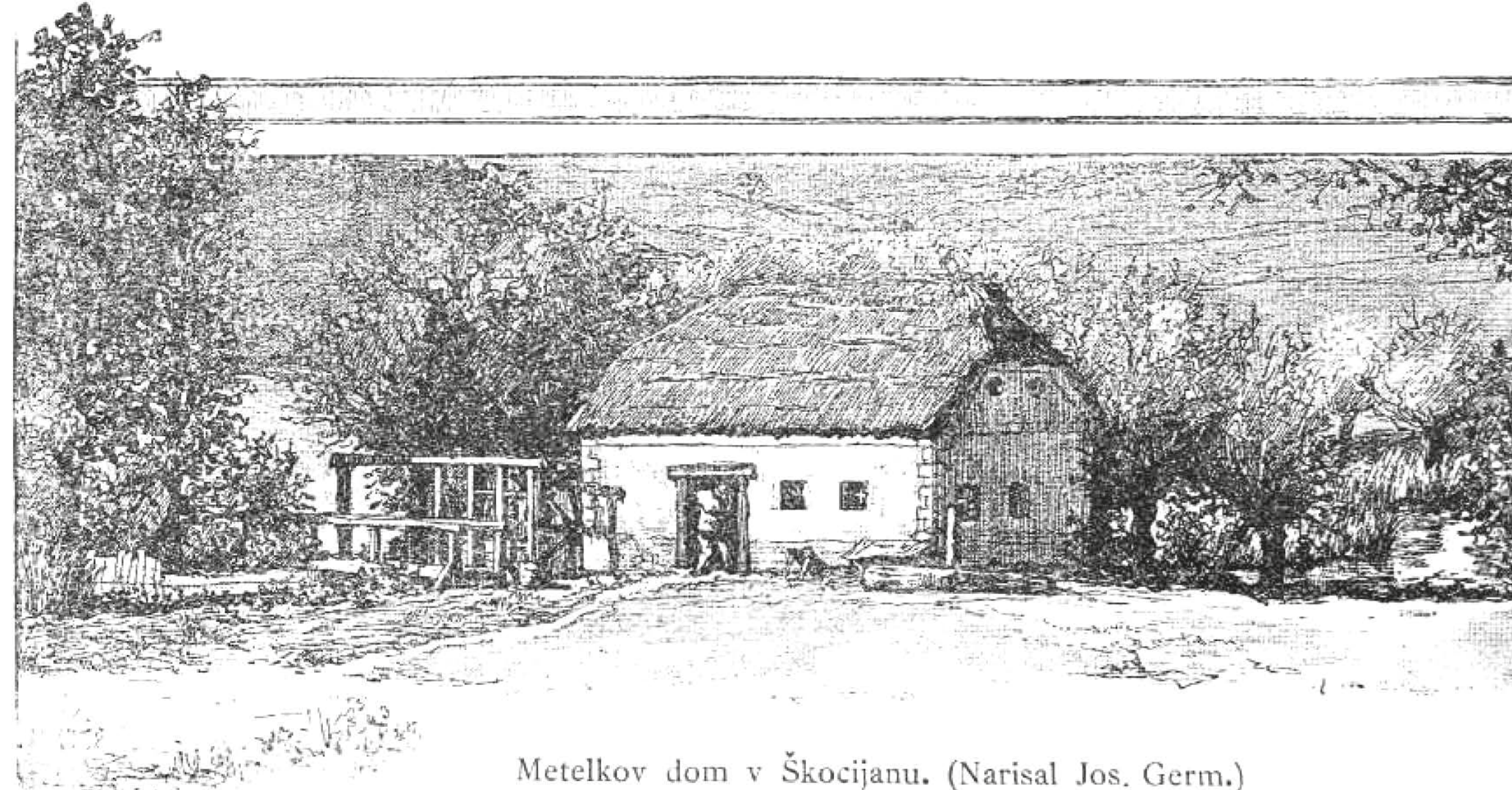
Vaš

V Ljubljani 29. kimovca 1850.

sluga najponižniši

F. Metelko

Metelkovo pismo prof. dr. Franu Miklošiču

Metelkov dom v Škocjanu. (Narisal Jos. Germ.)

Prečastiti Gospod Profesor!

Ne Turek – ampak naš častiti rojak gosp. Ignaci Knobleher, generalvikar srednje Afrike, Vam bo to pisemce v roke podal. Morebiti po tem prijatla in Vaši blagovoljnosti dosežem, kar sicer po nobeni ceni nisem mogel dobiti, namreč Vaše »Lautlehre«. Skažite mi, Vas prosim, to prijaznost in dajte te bukve pričujočimu, ki Vam bo ceno ročno poravnal, in mene z njimi zveselil. Zakaj jih bukvarji ne morejo dobiti, ne vem, pa upam, da se bo sčasoma zjasnilo. Ne zaderžujte luči tistimu, ki po njej hrepeni, in je po toliki iz Vaših slavnih del prejeti svetlobi do Vas poln hvaležnosti in poštovanja

Vaš

V Ljubljani 29. kimovca 1850

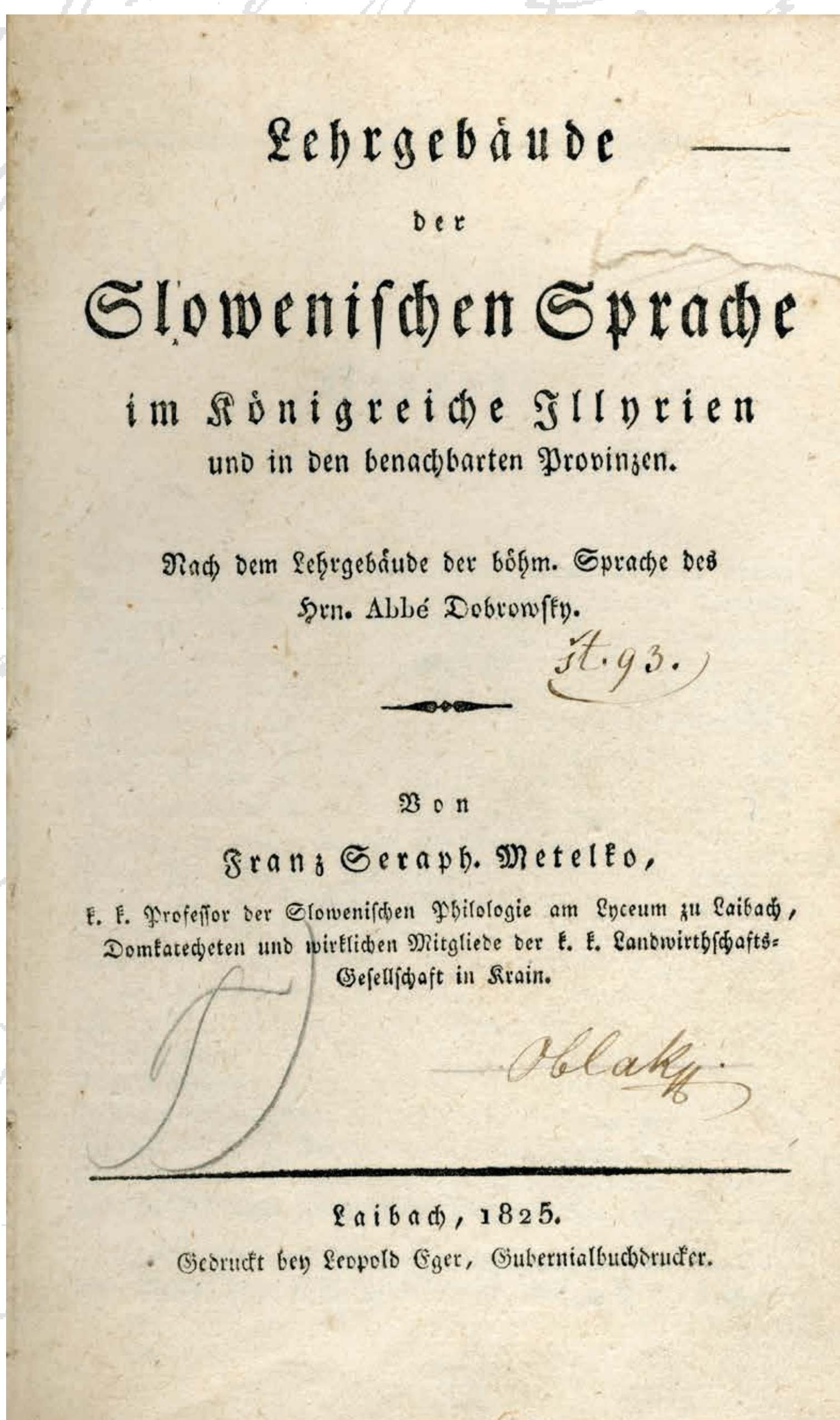
sluga najponižniši
Fran Metelko

Der slowenische Priester, Grammatiker und Übersetzer von Schul- und religiösen Büchern wurde am 14. Juli 1789 in der Mühle des Herrenhauses Vrh bei Škocjan geboren und starb am 27. Dezember 1860 in Ljubljana. Er besuchte die Franziskanerschule in Novo mesto, sein Studium der Philosophie und Theologie schloss er in Ljubljana ab und wurde 1814 zum Priester geweiht. Ab dem Jahr 1815 bis zu seinem Tod war je Domkatechet in Ljubljana. Neben der slowenischen und italienischen Sprache beherrschte er auch Deutsch, Latein, Griechisch, Hebräisch, Französisch und verstand „alle zehn slawischen Dialekte“. Das bedeutendste Werk des Metelko war die slowenische Grammatik, herausgegeben in deutscher Sprache mit dem Titel Lehrgebäude der slowenischen Sprache in Königreich Illyrien und in den benachbarten Provinzen aus dem Jahr 1825. Mit ihr führte er einige bedeutende wissenschaftliche Neuigkeiten ein, vor allem aber stellte er seine neue Buchstabenschrift vor, auch »metelčica« genannt. Metelko hinterließ in seinem Testament seinen großen Geldbesitz, den er auch mit Glücksspielen erwarb, für wohltätige Zwecke, besonders zur Verbesserung des Schulwesens in Škocjan und den umliegenden Orten. Er interessierte sich auch für Homöopathie und war ein bedeutendes Mitglied des Homöopathischen Vereines.

Slovenian priest, grammarian and translator of school and religious books was born on 14 July 1789 in the mill of mansion Vrh near Škocjan, and died on 27 December 1860 in Ljubljana. He attended the Franciscan school in Novo mesto. He concluded his studies of philosophy and theology in Ljubljana and in 1814 he was ordained a priest. From 1815 till his death he was cathedral catehist in Ljubljana. In addition to Slovene and Italian language he mastered also German, Latin, Greek, Hebrew, French and understood also "all the ten slavic dialects". The most important work of Metelko was the Slovene grammar, published in German language in 1825 (in English translation "Slovene grammar in the Kingdom of Illyria and in the neighboring provinces"). With this book he introduced some important scientific novelties, first of all his new alphabet, also called "metelčica". In his last will, Metelko devoted his great property, which he also acquired through games of chance, to charity, especially to improve the education in Škocjan and the surrounding areas. He also worked on homeopathy and was an important member of the homeopathic society.

Prevod naslova se glasi: *Slovnica slovenskega jezika v Ilirskem kraljestvu in sosednjih provincah*. Po slovnici češkega jezika gospoda Abbéja Dobrovskega.

Kreuzische Druck- u. Current-Schrift.						
A	a	<i>A a</i>	N	n	<i>N n</i>	n
B	b	<i>B b</i>	N	n	<i>D n</i>	nj
D	d	<i>D d</i>	O	o	<i>O o</i>	o ozi
E	e	<i>E e</i>	⓪	⓪	<i>⓪ ⓪</i>	o biradi
Ⓔ	Ⓔ	<i>Ⓔ Ⓔ</i>	P	p	<i>P p</i>	p
F	f	<i>F f</i>	R	r	<i>R r</i>	r
G	g	<i>G g</i>	S	s	<i>S s</i>	s
H	h	<i>H h</i>	W	w	<i>W w</i>	z
H	h	<i>H h</i>	Ⓜ	Ⓜ	<i>Ⓜ Ⓜ</i>	zi
I	i	<i>I i</i>	3	3	<i>3 3</i>	z
Ⓒ	Ⓒ	<i>Ⓒ Ⓒ</i>	Ⓐ	Ⓐ	<i>Ⓐ Ⓐ</i>	z
J	j	<i>J j</i>	T	t	<i>T t</i>	t
K	k	<i>K k</i>	U	u	<i>U u</i>	u
L	l	<i>L l</i>	V	v	<i>V v</i>	v
L	l	<i>L l</i>	Ⓜ	Ⓜ	<i>Ⓜ Ⓜ</i>	v
M	m	<i>M m</i>	Ⓜ	Ⓜ	<i>Ⓜ Ⓜ</i>	i

H. B. Graefler & Co. Buchb.

A B C D E F G H
I J K L M N
O P Q R S T
U V W X Y Z

Metelkov črkopis

Fran Levstik

64	Bildung der Eigennamen.	Bildung der Eigennamen.	65
c) Die Männlichen auf as mit vorhergehendem i oder dem Consonanten, die im Lateinischen primus declinativus sind, werden das s weg: Matias, Matja; Jeremias, Jeremia; Lukas, Luka; Thomas, Toma; heutiges Tages ist gebräuchlich Tomaš. Gaben sie vor as ein e, so bekommen sie für as ein j: Andreas, Andrej; Xenas, Xenj. d) Die auf ius ausgehen, werden das us weg: Alsius, Alojz; Anasazi, Anstazi; Vivius, Livi; Titius, Tiji; Gen Alij. Ben Antonius, Blasius, Ambrosius, Marius sind gebräuchlich: Anton, Blaz, Ambros, Aleu. e) Die auf aus oder eus ausgehen, bekommen für us ein j: Medolus, Arhelj; Maroboduus, Marchoej; Zimodreus, Timotej. Für Matej ist heut zu Tage Matej üblich. Einige sprechen Marchoej Andrej, ic. f) Die Ceteranen auf ius, verändern diesen Auszug in ja, und werden meistens: Catium, Lajis; Nisium, Neji. Auf ähnliche Art, wie die Eigennamen, werden auch an deren Namen den lateinischen Auszug weg: testamentum, testament; sacramentum, zakrament.		Die vom Lateinischen auf arien aus arien herrühren, behalten vor as auch an und bey: Americus: Amerikani; ein Amerikaner. Matius: Azjatj; ein Matje. (an) nehmen sehr viele Namen von Dactern an: Litja: Litjan, ein Litauer. Gorjaj: Gorjan, ein Gorjache. Samarja: Samarjan, ein Samariter. Gaben findet Statt a) die gewöhnliche Consonantenverbindung vor an (eigentlich jan): Mokronox: Mokronoxan, ein Rosenkruzer. Kinnek: Kinnexjan, ein Steiner. Wentrupert: Wentrupergjan, St. Wentruchter. Koloraj: Kolorogjan, ein Holzwärter. Umnerejan: Umnerejan, St. Wenzelsreiter. Lakenj: Lakenjan, ein Leinweber. Novo mesto: Novomejan, ein Neustädter. Grad: Grajan, ein Weidener. Auf dieser Analogie richten sich auch die fremden Namen mit den nämlichen Ausgängen: Kornat: Kornogjan, ein Kornitzer. Naparet: Naparogjan, ein Naparcter. Egipj: Egipjan, ein Ägypter. Silant: Silogjan, ein Türke. b) Die Einschüpfung des l auf die Eigennamen vor an: Kom: Kumlän Bewohner des Berges Kom. Dob: Doblan ein Eichter, aus der Pfarr Chit. So auch die Fremden: Rimlan ein Römer; Najmlän, Sochlan, Hivlan, von den bibl. Städten Ram, Sodom, Hivim mit Ausscheidung des hebraischen Plurals in. Die Ceteranen mit dem abjectivischen Auszuge ovo bekommen jan: Krakovo: Krakovjan, ein Krakover. Ternovo: Ternogjan, ein Ternover (Tirnauer). Diesen Auszug lieben auch einige auf j: Krop: Kropjan ein Kreyer. Diese besteht aus j und an; Krakovj, Ternovoj wird so gebildet. (auch oder anen) beginnen mit wenige: Iej: Iejan oder Iejanen ein Jager, aus der Pfarr Zag. Trebno: Trebanj ein Trebnier, aus der Pfarr Trebn.	

[illegible]

“Prespoštovani prijatli in predragi učenci moji!

Kar med vsemi živimi stvarmi na zemlji človeku daje posebno vrednost in prednost, to je um. Kajti le po umu more človek dospeti do tiste popolnosti, ki mu jo je stvarnik namenil. Čim bolj se torej človek lika in časti jezik, tembolj čistejši je in omikan tudi njegov govor.

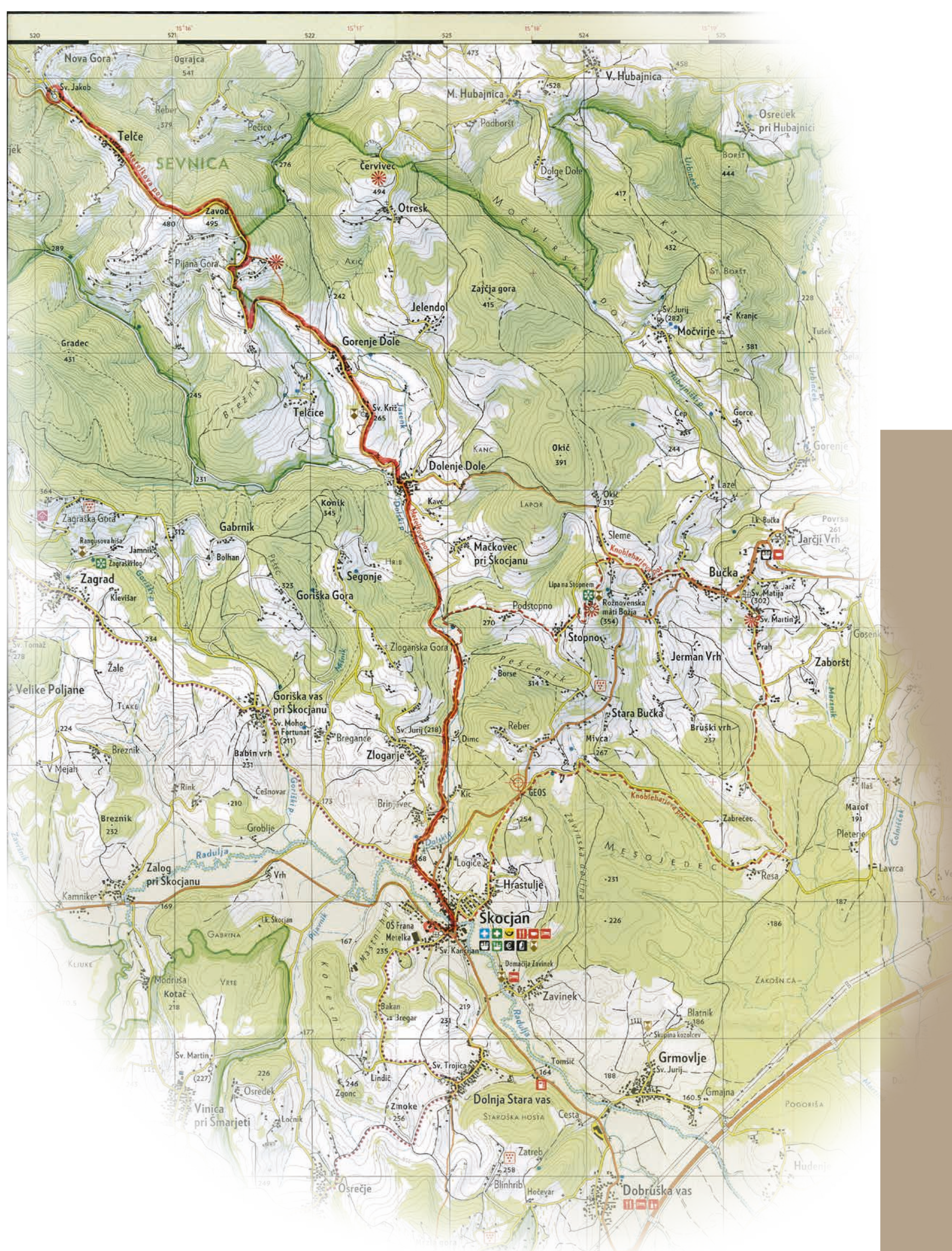
Vsem prihodnjim rodovom storimo veliko dobroto, ako si ohraniti in olikati in povzdigniti prizadevamo ljudski jezik, zlasti tako blagoglasni, kakršen je slovenski.”

Fran Serafin Metelko

Škocijan pri Mokronogu

Škocjan z Metelkovim domom na začetku 20. stoletja

Metelkova pot

Pot se začne pri Metelkovini v Škocjanu, vodi mimo cerkve sv. Kancijana in rojstne hiše dr. Ignacija Knobleharja. Pri cerkvi pot zavije levo navzdol proti mostu. Iz Škocjana se pot nadaljuje v smeri proti Dolenjim Dolom skozi dolino Dolskega potoka. Sredi vasi pri starem gasilskem domu zavijemo levo in se spustimo v dolino. Po razmeroma strmem klancu, ki ga domačini imenujejo Tlake, se vzpnemo do cerkve sv. Križa v Gorenjih Dolah. Iz vasi pot nadaljujemo proti Telčicam. Ob cesti na desni se nahaja vinorodna Pijana gora, ki jo je v svojem potopisu Od Mokronoga do Pijane gore opisoval tudi pisatelj Prežihov Voranc. S Pijane gore se pot nadaljuje skozi Zavod proti Telčam. Metelkova pot se zaključi pri župnišču ali cerkvi sv. Jakoba na Telčah.

Metelko je v oporoki svoje veliko denarno imetje, ki ga je pridobil tudi z igrami na srečo, namenil v dobrotne namene, še zlasti za izboljšanje šolstva v Škocjanu in okoliških krajih. Ukvarjal pa se je tudi s homeopatijo in bil pomemben član homeopatskega društva.

Osnovna šola Frana Metelka Škocjan

Kamnita knjiga pred OŠ Frana Metelka Škocjan z Metelkovo mislijo: »Vse za ljubo slovenščino.«

Metelčica na kamniti knjigi

Fran Metelko, zamisel in delo Ferenc Csernika

Foto: Petra Kic
Slikovno gradivo: Rokopisni odderek Narodne in univerzitetne knjižnice, Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto